

Отримано 27.07.2023
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ.26.133.030
д.ф.н., проф. Колесник О.С.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.030 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
професорові кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Колеснику Олександрю Сергійовичу

Відгук

офіційного опонента **Лазебної Наталії Валеріївни**, доктора філологічних наук, наукового співробітника з дидактики англійської мови Вюрцбурзького університету ім. Юліуса Максиміліана про дисертаційну роботу Бахтіної Анни Олегівни «**Полілатеральність емої в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов)**», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (Київ, 2023).

1. **Актуальність дисертаційного дослідження.** Сучасні параметри мовної компетенції не обмежуються тільки знанням структури та системи природної мови. Цифровізація не лише нашого інфопростору, а й загалом буттєвого виміру є інфлюенсером людських форм спілкування, що безпосередньо відображається в мові. Відповідно, тепер актуально спілкуватися цифровими формами комунікації з попереднім обранням мови спілкування. У цьому плані пріоритетом є графіка, яка й поєднує в собі основи цифровізації та мову як засіб комунікації. Популярним тут і постає мова емої, яка не лише візуалізує людську форму спілкування, а й прискорює процес отримання та реагування на інформації. Відповідно, з усього цього впливає основний плюс цифрової форми спілкування за допомогою мови емої – це оперативність, яка, відповідно, є одним із фундаментальних елементів сучасного світу в цілому, який, як ніколи, потребує оперативного реагування. Разом з тим не втрачається, а й навіть посилюється емотивна складова мови емої, яка, у зв'язку визначення оптичного об'єкта мовою, розширює свою функціональність, а відтак – і ефективність у донесенні, тлумаченні та мети вираження думки чи інформації саме конкретним знаком емої. Однак розширення функціональності, як правило, призводить до розширення невідомого у дослідженні мови емої, тим більше, коли йдеться про дві категорії буття – реальність та комп'ютерне буття. Тому проблема дослідження мови емої як з огляду переходу з природних мов у штучні, так і з огляду самостійного цифрового феномену, є **важливою та актуальною**.

2. **Наукова новизна результатів дисертації.** Вищезазначена сентенція про те, що важливість та актуальність дослідження мови емої з огляду переходу з природних мов у штучні, так і з огляду самостійного цифрового феномену, власне, й передбачила новизну результатів дослідження, оскільки, по-перше, емої взято й розкрито в роботі як самостійну повноцінну мову з

оригінальною структурою та системою, по-друге, і яке впливає з першого, мову емої було проаналізовано у синтезі з природними мовами (українська, іспанська, німецька) з урахуванням специфіки природних і штучних мов. Такий підхід став можливим через дослідницьке доведення й підтвердження дисертанткою власної гіпотези про те, що мова емої є апіорно-апостеріорною, тобто такою, яка була зароджена на перетині природної специфіки мовотворення та штучної специфіки мовотворення й цифровізації як такої. А відтак, мова емої не може існувати сама по собі в комп'ютерному бутті не лише без формотворчих елементів природних мов, а й без змістових елементів, за якими стоїть людина з її національним та культурним кодом, ментальністю, досвідом, типом мислення тощо. Відповідно до цього, в мові емої як в об'єкті наукового дослідження досить оригінальним та безперечно новаторським є дослідження елементів природності (ментальність, національність, культура, виховання тощо) в штучній мові емої, що й пов'язує об'єкт дослідження з природними мовами.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Робота має безумовне теоретичне значення, оскільки в ній удосконалено розуміння структури та системи мови, специфіку лінійних та нелінійних мов, окрім того, – специфіку іконічних мов, до якої дисертанткою зараховано мову емої. З практичного погляду робота надає цікавий матеріал, який показує видозміни комунікативних стратегій на перетині природних та штучних мов, їхню диференціацію та зміщення статегічних акцентів мовленнєвого акту. У роботі за допомогою емпіричних експериментів випрацьовано тактику впровадження мови емої в освітню та правову сферу, що, в свою чергу, підтверджує не лише універсальність мови емої, а й її багатофункціональність на основі полілатеральності, яка передбачена залученням багатьох галузей діяльності людини (лінгвістика, логіка, математика, психологія тощо) з метою вербокреації перцепцій та інтерпретацій знаків емої.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається насамперед оригінальним фактичним матеріалом, зібраним дослідницею під час впровадження емпіричних експериментів, проведених з великою кількістю реципієнтів. Експерименти були різнобічними, мали різні підходи, тактику й стратегію, щоб слідувати й підтвердити гіпотезу про полілатеральність мови емої. Це, передусім, експеримент *Емої як графічний мімесис*, який був проведений зі студентською аудиторією. Його суть полягала у візуалізації художнього (поетичного) тексту за допомогою знаків емої. Експеримент *Емої-асоціації*, який налічує 25 найбільш уживаних за спостереженнями знаків, та ще три знаки, які не використовуються респондентами в соціальних мережах та є фактично невідомими. Суть експерименту: схарактеризувати власні асоціації стосовно поданих знаків. Експеримент *Логіко-феноменологічний*, який був уведений для того аби підтвердити гіпотезу, виведену з попередніх результатів експериментів, яка висновлює, що неможливо емої досліджувати лише зі

структурного підходу, або лише зі змістового. *Логокомбінаторний експеримент*, проведений в дихотомії «машина-машина» з апеляцією до теорії комбінаторики Г. Ляйбніца. Та *лінгвокриміналістичний експеримент*, який обумовив розкриття контекстів через декодифікацію емоїї за допомогою природньої мови, а саме – української мови.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Основний зміст дисертації викладено в трьох її розділах. *Перший розділ* присвячений поняттю буття в цілому, яке згодом трансгресується в комп'ютерне буття й має місце пояснення природи буття як такої, що є фактором упорядкування хаосу. Адже природа в цілому, як і будь-який її елемент зокрема, апріорі здатна до ендогенної, тобто до внутрішньої, такої, що в своєму субстраті не залежить від зовнішніх (екзогенних) контекстів, генерації експлікантів своєї сутності. У першому розділі такий ендогенний фактор номінується дисертанткою як самоексплікант, що й міститиме в своєму семантичному полі лексему ендогенний як викликаний причинами внутрішнього походження. Поняття буття розглянуто за тлумачними словниками різних мов – української, іспанської, німецької, а також долучено давньогрецьку як субстрат експлікації сутності світу й людини. У цьому розділі проаналізовано різні підходи до визначення понять *буття, комп'ютерне буття, мова, система, семіотика, функційно-семантичне поле, прагматика, мова програмування*, схарактеризовано методологічний апарат лінгвістичних досліджень, простежено особливості впливу процесу цифровізації на мову, її структуру та систему. За всіма елементами аналізування було висновлено, що поняття буття підпорядковане ментальному фактору конкретної мови, у конгломераті ідеї й матерії в загальному сенсі, що закодовано в бутті, і що відтворюється поняттям комп'ютерного буття як складної, багатовимірної сфери синтезу дійсності, людського досвіду та діяльності, опосередкованої новітніми цифровими та інформаційними технологіями; техногенної дійсності, складової техносфери буття. Новий знак у комп'ютерному бутті виступає кіберморфізмом – уподібненням об'єкта та/або явища некомп'ютерного середовища до елемента комп'ютерного буття за субстантними та субстратними ознаками.

У *другому розділі* було визначено лінгво-логіко-філософську семематичність емоїї, де план змісту і план вираження знака розглядається у їхньому синтезі з апробацією структури та смислу конкретного знака на перетині лінгвістики, логіки та філософії. Дисертантка дійшла висновку про необхідність дослідження у структурі емоїї логічного синтаксису у синтезі з його моделлю у природних мовах на основі емпіричного методу. Розглянуто синтез структурного (логічного) із концептуальним (феноменологічним) рівнем експлікації знака, оскільки план змісту і план вираження оптичного знака одночасно перебуває як у його формі, так і в смисловому навантаженні. Дослідження фокусується на емпіричному експерименті, започаткованому на опитуванні, створеного на базі гугл-форми під назвою «*Emoji-association*», що містить 147 перцепцій та інтерпретацій до 28-и знаків емоїї від

реципієнтів. Таким чином, на прикладі конкретного знака емої, дисертанткою простежено як екстралінгвістичні чинники плану вираження знака (географічне походження знака) та плану змісту (візуалізація знака за мімікою, жестами, кольором, інтерпретація та перцепція чого можлива якраз за умови урахування природних та набутих психофізіологічних факторів реципієнта), так і лінгвістичні чинники (закріпленій номен конкретного знака та вербальна перцепція й інтерпретація цього знака реципієнтом).

У *третьому розділі* дослідження було проведено кілька експериментів. Один із яких – лінгвокриміналістичний з метою висновлення полілатеральності плану змісту й плану вираження емої конкретного дискурсу (кримінального), відтвореного в перцепціях та інтерпретаціях реципієнтів. Це зумовило виведення гіпотетико-дедуктивної теорії уможливлення апробації емої в лінгвокриміналістичних експертизах судових справ України з апеляцією до вже апробованих судових експертиз емої у світовому контексті. Селекціонувавши конкретні емої з різних судових справ країн Європи та США, було впроваджено експеримент з вербокреацією емпіричного конструкта – тексту-симулякра із закодованими контекстами за допомогою селекціонованих емої, які респондентам необхідно було розкодувати з огляду індивідуальної перцепції та інтерпретації емої. Усі апробовані експерименти та усі зазначені висновки та результати цих експериментів уможливили по завершенню дисертаційного дослідження створити емої-матрицю, логіка якої й демонструє полілатеральність знака емої в КБ як у структурі, так і смисловій парадигмі. Візуалізація матриці уможливилася через розуміння того, що символ сам по собі й сам у собі існувати не може: для того, щоб знак став символом, необхідно, щоб він мав вербальне вираження й вербальне пояснення. Усе вищезазначене висновлює наступне: неможливо розкодувати невербальний оптичний знак, не зводячи його до вербального вираження конкретного висловлювання й специфіки самого вербального вираження, тобто важливим стає розкодування процесу генерування оптичного знака. Таким чином, дисертанткою було визначено структурні елементи генерування знака емої у наступній причинно-наслідковій послідовності: *буття, явище, чуттєвий образ, образ, мова, поняття, концепт, властивість, символ, знак, денотат, сигніфікат, сигніфікант*. А також системи, які передбачають оптичність знака: *знак емої, Unicode, англійський алфавіт, латинський алфавіт, давньогрецький алфавіт, математичні та логічні символи, давнє письмо*. Уведення усіх зазначених систем у програмовану матрицю логіки дозволило дисертантці утворити матрицю оптичного знака емої саме за структурою його оптичності та логіки візуалізації, що, в свою чергу, уже не має нічого спільного з планом змісту емої, тобто з його нематеріальною стороною.

Дисертацію завершують ґрунтовні висновки, зміст яких впливає зі змісту роботи.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертація пройшла достатню апробацію на міжнародних конференціях, її основний зміст

висвітлено у 8 наукових публікаціях, із них – 1 одноосібна, 7 – у співавторстві: 3 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 5 статей – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science.

7. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. На думку опонента, в дисертації відсутні академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Основні дискусійні моменти вже обговорено під час аналізу змісту розділів дисертації. Тут наведемо лише окремі загальні міркування:

А) Аналізуючи літературні джерела і подаючи посилання на них, варто звертати увагу на час написання праці, а не лише на алфавітне розташування у списку джерел: у такий спосіб можна простежити розвиток наукової думки, що дуже важливо з урахуванням розвитку наукової думки в галузі філософії, мовознавства та – особливо – філософії мови.

Дисертація відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а авторка роботи – Бахтіна Анна Олегівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук,
науковий співробітник кафедри дидактики
англійської мови
Вюрцбурзького університету
ім. Юліуса Максиміліана

Наталія ЛАЗЕБНА

Neophilologisches Institut - Moderne Fremdsprachen
Lehrstuhl für Fachdidaktik
Julius-Maximilians-Universität
Am Hubland • D-97074 Würzburg